

Rüzgâr Eken Fırtına Biçer. Fırtına Eken'in Hasatı ne Olur?

Başkan Trump seçim kampanyalarında ve makama geldiği tarihten bu yana, verdiği sözlerde duran İran'a rağmen, yok hükmünde saydığını ifade ettiği İran nükleer anlaşmasından (JCPOA- Joint Comprehensive Plan of Action) çekildiğini, sonunda 8 Mayıs 2018 de açıkladı. Eski dışışleri ve güvenlik ekibi ile kotaramadığını, atmaca-şahin Bolton ve Pompeo ile yaptı. ABD yönetiminde bu sertleşme beklenmeyen bir şey değildi. Bu ekip, ne yazık ki **"Rüzgâr eken, fırtına biçer"** atasözünden bihaber gözüküyor.

Sevda Yolları ve Kurşunlar

Trump'ın P5+1 tarafından imzalanan ve JCPOA olarak bilinen ortak anlaşmadan tek taraflı çekilmiş olması, aslında İran akıllı yaptırımlarını yeniden yürürlüğe koyacağı anlamına gelmeyebilir. Ama Trump yönetimi, muhtemelen hepsini aynı anda olmasa bile, yaptırımları, tedricen yeniden ısıtıp ısıtıp gündemin ortasına koyacak, daha doğrusu her bir eski yaptırımla, yeni gündem yaratarak, ABD'yi ve dünyayı yönetmeyi hesaplayacak.

Bu süreç içinde, dünyada İsrail'e, Suudi Arabistan'a ve bazı körfez ülkelerinin güvenlik endişelerine verdiği önem kadar, Kuzey Kore'ye gösterdiği **"aba altından sopa"** ya dikkat edilmesi gerekir. Bu arada ABD'de de İsrail yanlısı ve İran karşıtı Evanjelik lobileri tatmin ederek ara seçimlerde oy toplama çabasını da ihmal etmemek gerek.

AB nin Tavrı ve IAEA'nin Durumu

Şimdi P5+1 in geri kalan üyelerinin farklı şiddet ve tarzdaki tepkilerinde, İran ve uluslararası barışın korunmasından öte kendi ulusal hedeflerinin yönelimini görmek mümkün. Bu adım ve 12 Mayıs'tan sonra ortaya çıkacak gelişmeler, Rusya'nın Birleşmiş Milletler'e 24 Nisan 2018 den beri, **BM Nükleer Forumu'nu** olağanüstü toplantıya çağırma uyarısının haklılığını, BM'nin tepki özürünü, Çin ve Rusya'nın artık İran'a nasıl dört elle sahip çıkacağını gösterecektir. Geri kalan üç üye ise, zaten liderleri ve dışışleri bakanları ile, Trump'ı bu işten caydırmaya çalışarak tavırlarını ortaya koymuşlardı. Şimdi sevabı ve günahı ile JCPOA yi ayakta tutmaya çalışacaklarına bir kez daha and içerlerken, bunda bir kaç amaçları var:1.İran'a ve Orta Doğu dengelerine verdikleri önemi ve ABD ile ayrışma çizgilerini göstermek 2. İran ekonomisine ellerinden geldiği kadar destek olarak, oradaki pazar paylarını güvence altına almak 3.Bunu muhtemel ABD yaptırımlarına rağmen yapabilirlerse, İran'ın JCPOA'yi bu defa kendileri, Rusya ve Çin ile yeniden gözden geçirmesini sağlamak. Belki bu defa, orta ve uzun menzilli füzeler ile ilgili bazı denetimler de elde edebilme umudu olabilir.

Ama ABD'nin tavrı AB' yi de kendi içinde tavrı farklılaşmasına sokacaktır. Denetim ve doğrulama (verification) süreç ve raporlarına artık güven duyulmayan **Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının** itibarının,

bizzat Trump yönetimince aşındırılması ise, hem içler acısı, hem haksızlık, hem de Kuzey Kore’de denetim ve doğrulamayı kimin yapacağı ile ilgili bir soru işareti.

Ve Tereciye Tere Satan bir Senato

Dün gece CNN International’ı izlerken, bazı senato üyelerinin ” zaten JCPOA’yi başkan Obama’nın senatoya sunmadan yürürlüğe koyması” nedeniyle kendilerinin gözünde yok hükmünde olduğunu söylediklerini duydum. Bunlar yine cehalete oynayan insanlar. Çünkü ABD kanununa göre anlaşma (Treaty) ile yürütme anlaşması (Executive Treaty, özellikle uluslararası anlaşmalar için) arasında keskin bir fark gözetilmiş olup, birincinin senatoya sunulma mecburiyetine karşı, ikinci için böyle bir mecburiyetin olmadığı açıktır. Bu konuyu bir anayasa profesörü olan eski başkan Obama bilmiyor olabilir miydi? Hiç sanmam. Tereciye tere satarak dünyanın en büyük ülkesini yönetmek ise, ipleri kendi ayaklarına dolaştırabilir. Göreceğiz.

Bir Kaç Tahmin Daha

Bu hanidir beklenen yeni durumun, petrol ve doğal gaz piyasalarına, İran ekonomisine, İran’da değişimin ateşini yakan reformcu kadroya, Orta Doğu’da zaten tesis edilmesi zor olan barışa yarardan çok zarar vereceğinin kesin olmasıdır. ABD, bu yeni adımla Orta Doğu’da estirdiği yeni fırtınanın bu bölgede yaratacağı tufanı da görmezden gelmektedir.

Aynı zamanda, Afrin ötesine geçecek bir Türkiye hareketini engellemeyi güvence altına aldıktan sonra askeri varlığını bölgede azaltarak, teşbihte hata olmaz, **“iti ite kırdırmayı”** uzaktan seyretmeyi tercih edecektir.

İran’ın bir kez daha petrol ve doğaz gaz piyasalarının dışına itilmesi ise, bu bölgedeki kısa-uzun, tartışmasız-tartışmalı gaz boru hattı projelerine hız verebilir, İsrail ve Güney Kıbrıs’ın eline tereyağını sürebilir, Türkiye ve KKTC’nin ayağına iyice basabilir. İran’ın Yemen’den elini, Suriye’den ayağını çekmesini sağlar mı? Emin değilim. Suudi Arabistan’ın 2030 yılına kadar gerçekleştirmeyi planladığı Nükleer projeleri engeller mi? Belki yavaşlatır veya ertelettirir. İsrail-Suudi Arabistan yakınlaşmasını sürekli kılar mı? Sanmıyorum.

Rusya ve Türkiye’nin İran ile birlikte yürüttüğü Astana süreçlerine ne yapar? Bence Cenevre Suriye barış sürecine daha yüksek bir prim kazandırır.

Kararın Türkiye ekonomisine genel olarak yapacağı olumsuz etki ötesinde bir önemli husus daha var. Türkiye el altından İran ile doğal ticari ve mali ilişkilerini sürdürmeye çalışacaksa burada dikkatli olması gerekecektir. Çünkü ABD’nin İran yaptırımlarının, İran’ın batısına da uzanma riski her zaman var.

Prof.Dr. Sema Kalaycıoğlu